

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 6 - 12 ліпеня 2020 года

Назіранне за выбарамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РПГА «Беларускі Хельсінкскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў рамках кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары».

Высновы

- Міжнародныя арганізацыі працягваюць заклікаць улады Беларусі спыніць распачатыя рэпрэсіі і правесці справядлівыя выбары. Некаторымі дэпутатамі Еўрапарламенту выказваюцца меркаванні аб неабходнасці аднаўлення санкцый у дачыненні Беларусі ў выпадку адмовы вызвалення ўсіх палітычных зняволеных;
- улады працягваюць палітыку прымянення рэпрэсій у дачыненні да ўдзельнікаў мірных сходаў, блогераў, палітычных актывістаў. Колькасць палітычных зняволеных у краіне дасягнула 24 чалавек. Колькасць затрыманых ад моманту пачатку выбарчай кампаніі склала, як мінімум 703 чалавек, з іх 129 былі падвергнутыя адміністрацыйным арыштам і 252 – аштрафаваныя;
- створаныя ўладамі ўмовы выбарчай кампаніі не адпавядаюць міжнародным стандартам правядзення справядлівых, дэмакратычных выбараў, заснаваных на прынцыпах роўнай канкурэнтнай палітычнай барацьбы;
- адзін з кандыдатаў у Прэзідэнты, дзеючы глава дзяржавы А. Луашэнка ўжо фактычна распачаў актыўную агітацыйную кампанію з актыўным выкарыстаннем дзяржаўных СМІ, а таксама рэсурсу выканаўчай “вертыкалі”;
- РПГА БХК атрымала адказ ЦВК на свой зварот з прапановамі скіраванымі на павелічэнне празрыстасці выбарчага працэсу, у тым ліку і працэдур падліку галасоў. Дадзеныя прапановы былі падрыхтаваныя экспертамі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” з улікам рэкамендацый БДПЧ АБСЕ. Аднак ЦВК адмовілася ўрэгуляваць дадзеныя прапановы, адказаўшы, што гэта патрабуе ўнясення зменаў у Выбарчы кодэкс.

Агульная сітуацыя

9 ліпеня ў Еўрапарламенце адбыліся слуханні па сітуацыі ў Беларусі. Еўрадэпутаты запатрабавалі вызваліць палітычных зняволеных, а найбольш радыкальныя спікеры заклікалі Еўрасаюз увесці санкцыі ў дачыненні да прадстаўнікоў беларускіх уладаў.¹

Напярэдадні 31 дэпутат Эўрапарламенту, прадстаўнікі розных яго фракцый, звярнуліся з лістом да старшыні Эўрапейскай камісіі Урсулі фон дер Ляен, старшыні Эўрапейскай Рады Шарля Мішэля і Вярхоўнага прадстаўніка Эўразвяза ў замежных справах і палітыцы бяспекі Жузэпа Барэля. У сваім звароце яны заклікалі перагледзіць рашэнне аб зняцці санкцый з шэрагу беларускіх чыноўнікаў і кампаній, якое было прынятае ў 2016 г.²

Тым часам выбарчая кампанія працягваецца на фоне няспынных рэпрэсій, у тым ліку ў дачыненні да непасрэдных удзельнікаў выбарчага працэсу, блогераў і актывістаў апазіцыйных партый і групаў.

8 ліпеня стала вядома аб прад'яўленні абвінавачвання па ч.1 арт. 342 КК (Групавыя дзеянні, груба парушаючыя грамадскі парадак) у дачыненні да раней затрыманых палітыка Мікалая Статкевіча і блогера Дзмітрыя Казлова (вядомы як Шэры Кот). Абвінавачванні, як і ў іншых затрыманых па гэтым артыкуле, датычацца падзеяў 29 траўня 2020 г. у Гродна.³ Абодва абвінавачаныя знаходзяцца пад вартай у СІЗА №1 у г. Мінску.

10 ліпеня абвінавачванне па ч.2 арт. 243 КК (Ухіленне ад ад аплаты сум падаткаў і збораў у асабліва буйным памеры) Алене Карагачавай – сябры ініцыятыўнай групы па вылучэнню ў якасці кандыдата ў прэзідэнты В. Бабарыкі. Яна знаходзіцца пад вартай у СІЗА КДБ.⁴

9 ліпеня крымінальная справа па ч.1 арт. 342 КК была ўзбуджаная да затрыманага 25 чэрвеня актывіста партыі “Народная Грамада” Сяргея Спарыша⁵. Таксама стала вядома аб прад'яўленні абвінавачвання па ч.1 арт. 342 мадэратару сацсетак “Краіна для жыцця”, грамадзяніну Расіі Дзмітрыю Папову.⁶

Працягвае знаходзіцца ў СІЗА КГБ адзін з патэцыйных кандыдатаў у Прэзідэнты, былы кіраўнік Белгазпрамбанка Віктар Бабарыка.

У вячэрнім эфіры тэлеканала ОНТ 9 ліпеня было паказанае “спецраследванне” з кадрамі следчых дзеянняў (вочных ставак), якія праводзіліся ў межах папярэдняга следства па крымінальнай справе В. Бабарыкі. Прадстаўнік КДБ, паказаны ў гэтым рэпартажы, заявіў аб тым, што “следства валодае неабвержнымі доказамі датычнасці

¹ <https://euroradio.fm/patrebny-sankcyi-prosta-zaraz-u-eparlamence-prayshli-debaty-pa-belarusi>

² <https://www.svaboda.org/a/30711626.html>

³ <http://spring96.org/be/news/98122>

⁴ <http://spring96.org/be/news/98165>

⁵ <http://spring96.org/be/news/98139>

⁶ <http://spring96.org/be/news/98190>

ўсіх фігурантаў справы да інкрымінаваных ім злачынстваў”. Варта адзначыць, што пры гэтым у адвакатаў В. Бабарыкі і іншых абвінавачаных, органамі следства былі ўзятыя падпіскі аб неразгалошванні матэрыялаў папярэдняга следства. Абаронцы В. Бабарыкі накіравалі скаргу ў Генапракуратуру Рэспублікі Беларусь у сувязі з дэманстрацый на ОНТ дадзенага матэрыяла і парушэння правоў іх падабароннага.⁷

Нягледзчы на вызваленне з-пад варты 10 ліпеня двух фігурантаў “справы Ціханоўскага”, колькасць палітычных зняволеных у Беларусі складае 24 чалавекі.

На працягу тыдня працягваліся затрыманні і суды над удзельнікамі мірных акцый пратэсту.⁸ Усяго ад моманту пачатку выбарчай кампаніі, паводле інфармацыі ПЦ “Вясна”, вядома аб затрыманнях, як мінімум 703 чалавек, 129-ці адміністрацыйна арыштаваных і 252-х аштрафаваных.

Назіральнікамі кампаніі адзначаецца павелічэнне колькасці сустрэч прадстаўнікоў мясцовых выканаўчых органаў улады з мясцовай грамадскасцю.

9 ліпеня А. Лукашэнка сустрэўся з прадстаўнікамі дзяржаўных СМІ. Падчас гэтай сустрэчы, сярод іншага, ён ў чарговы раз закрануў тэму прыняцця новай Канстытуцыі і магчымага пераразмеркавання ўладных паўнамоцтваў.⁹

Дзейнасць выбарчых камісій

Як інфармуюць назіральнікі, выбарчыя камісіі на мінулым тыдні пасяджэнняў не праводзілі. На сайтах мясцовых органаў улады і ў друку з’явіліся звесткі пра склад участковых выбарчых камісій і аб устанаўленні колькасці выбаршчыкаў, якія паставілі подпісы ў падтрымку вылучэння кандыдатаў у Прэзідэнты.

Разам з тым, выбарчыя камісіі абласцей і г.Мінска не апублікавалі вынікі разгляду шматлікіх зваротаў і скаргаў грамадзян па пытаннях пераліку і праверкі подпісаў у падтрымку вылучэння кандыдатаў у Прэзідэнты.

ЦВК апублікавала¹⁰ адказ на звароты ў Цэнтральную камісію Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэферэндумаў, якіяносяць масавы характар (больш за дзесяць зваротаў), які без накіравання адказаў заяўнікам размяшчаецца на афіцыйным інтэрнэт-сайце Цэнтральнай камісіі на падставе пункта 7 артыкула 25 Закона Рэспублікі Беларусь “Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асобаў”. У зваротах заяўнікі патрабавалі “паведаміць аб парадку адбору подпісаў для праверкі і пацвердзіць законнасць дзеянняў камісій, праверыць і пацвердзіць прызнанне або непрызнанне менавіта іх подпісу недакладным або ўлічыць іх подпіс, калі ён не быў улічаны, у тым ліку ў выпадках, калі ўсе подпісы па адпаведным раёне

⁷ <https://news.tut.by/economics/692172.html>

⁸ <http://spring96.org/be/news/98192>

⁹ https://interfax.by/news/policy/vnutrennyaya_politika/1278859/www.belta.by

¹⁰ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/otvet3.pdf>

ў падтрымку вылучэння пэўнага кандыдата не былі ўлічаны адпаведнай тэрытарыяльнай камісіяй”.

ЦВК не ўгледзела прававых падстаў для задавальнення заяў, якія паступілі: выбарчае заканадаўства не прадугледжвае працэдуры пераправеркі подпісу выбаршчыка па яго патрабаванню, прадастаўлення яму копій матэрыялаў па праверцы подпісаў і індывідуальнага або групавога абскарджвання выбаршчыкамі вынікаў праверак у судовым парадку. На думку ЦВК, няма таксама прававых падстаў для задавальнення зваротаў выбаршчыкаў з просьбай ўлічыць іх подпіс у тых выпадках, калі тэрытарыяльнай камісіяй не былі ўлічаныя ўсе подпісы выбаршчыкаў у падтрымку вылучэння пэўнага кандыдата па якім-небудзь раёне, горадзе, раёне ў горадзе.

Таксама ЦВК падкрэсліла, што знаёміцца з матэрыяламі праверкі дакументаў, неабходных для рэгістрацыі кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь мае права толькі асоба, якая вылучаная кандыдатам у Прэзідэнты. Гэта ж асоба мае права звяртацца ў суд у выпадку адмовы яму ў рэгістрацыі кандыдатам у Прэзідэнты.

У цэлым, на 10 ліпеня¹¹ ў мясцовыя прадстаўнічыя, выканаўчыя і распарадчыя органы, у выбарчыя камісіі па пытаннях падрыхтоўкі і правядзення выбараў паступіла больш за 6 000 зваротаў, у тым ліку ў выбарчыя камісіі – 5 449 зваротаў. Таксама па дапоўненых дадзеных ЦВК¹², праз суд абскарджана 484 рашэнні аб стварэнні выбарчых камісій, з іх 474 – рашэнні аб стварэнні УВК; 415 з пададзеных скаргаў пакінутыя без задавальнення, а 69 – без разгляду.

Дзейнасць органаў улады і кіравання

Дзейны кіраўнік дзяржавы, які вылучаецца кандыдатам у Прэзідэнты, фактычна вядзе сваю агітацыйную кампанію, выкарыстоўваючы перавагі службовага становішча: 28 чэрвеня ў Мінску адбылася сустрэча з педагогічным актывам краіны, дзе А. Лукашэнка акрамя адзнак працэсаў, якія адбываюцца ў грамадстве, агучыў абяцанні павышэння заробтнай платы педагогам і прадастаўлення інтэрнатаў студэнтам. Пасля сустрэч з актывам Гродзенскай, Магілёўскай, Брэсцкай і Мінскай абласцей, а таксама шэрагу рабочых паездак па гарадах Беларусі, якія шырока асвятляліся дзяржаўнымі СМІ, 7 ліпеня адбылася сустрэча з актывам г. Мінска, дзе ў чарговы раз кіраўнік дзяржавы высока ацаніў дасягнутыя уладай вынікі за папярэднія гады.

9 ліпеня ў Мінску адбылася сустрэча “з прадстаўнікамі найбуйнейшых СМІ”¹³. Прадстаўнікі незалежных выданняў не патрапілі на больш чым пяцігадзінную сустрэчу, “большасць з 250 чалавек у зале – людзі дзяржаўныя”, якім прэзідэнт агучыў сваё бачанне дзяржаўнага будаўніцтва, свабоды слова і яе абмежаванняў, а таксама па іншых пытаннях у галіне інфармацыйнай палітыкі. Пасля гэтай сустрэчы

¹¹ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat10.pdf>

¹² <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat8.pdf>

¹³ http://president.gov.by/ru/news_ru/view/vstrecha-s-predstaviteljami-krupnejshix-smi-24001я/

кіраўнік праўладнага Саюза журналістаў Андрэй Крывашэў распаўсюдзіў¹⁴ копію дакумента, у якім Аператыўна-аналітычным цэнтрам пры Прэзідэнце па яго даручэнні высока ацэньваецца эфектыўнасць прыбрання з актыўнай перадвыбарчай дзейнасці ўсіх рэальных канкурэнтаў дзейнага прэзідэнта, а таксама робіцца выснова пра меркаваны рост узроўню даверу дзеючаму прэзідэнту ў бліжэйшы час да 80%, што “выключае сур'ёзныя электаральныя рызыкі ў ходзе выбарчай кампаніі”.

У рэгіёнах назіральнікі паведамляюць аб працягу сустрэч прадстаўнікоў заканадаўчай і выканаўчай улады з грамадзянамі, гэты працэс прыкметна актывізаваўся з пачаткам выбарчай кампаніі і выкарыстоўваецца для прапаганды дасягненняў дзеючай улады, а таксама суправаджаецца шчодрай раздачай абяцанняў вырашыць лакальныя праблемы грамадзян і мясцовых арганізацый.

У Магілёўскай вобласці мясцовыя ўлады арганізуюць і шырока асвятляюць падрыхтоўку да рэспубліканскага свята “Купалле” (“Александрыя збірае сяброў”) 11-12 ліпеня. А ў Віцебску ідзе падрыхтоўка да фестывалю “Славянскі базар”, адкрыццё якога запланавана на 13 ліпеня.

8 ліпеня прадстаўнікі некалькіх ініцыятыўных груп па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты звярнуліся ў Магілёве на прыём да старшыні гарвыканкама Уладзіміра Цумарава. Актывісты падалі зварот, які падпісалі 19 чалавек, з патрабаваннем пашырыць пералік месцаў, дазволеных для правядзення пікетаў у перыяд перадвыбарчай агітацыі. У Светлагорску ўлады ўжо адказалі на падобны зварот – адказ, які падпісаў намеснік старшыні раённага выканаўчага камітэта, ён жа старшыня раённай выбарчай камісіі К. Пятроўскі, зводзіўся да канстатацыі адсутнасці працэдурных парушэнняў пры прыняцці гэтага рашэння.

Умовы назірання за выбарамі

Назіральнікі кампаніі атрымліваюць адказы на свае скаргі, накіраваныя ў абласныя выбарчыя камісіі ў сувязі з адмовай ніжэйстаячых тэрытарыяльных камісій дапусціць іх да працэсу падліку і праверкі подпісаў, пададзеных у падтрымку вылучэння кандыдатаў у Прэзідэнты. На думку абласных камісій, назіральнікі не мелі права прысутнічаць пры гэтым працэсе, а дзеянні раённых і гарадскіх камісій былі законнымі. Такім чынам, практыка нядопуску назіральнікаў да найважнейшага працэсу, ад вынікаў якога залежыць рэгістрацыя кандыдатаў, атрымала адабрэнне вышэйстаячых выбарчых камісій.

У Партызанскай выбарчай камісіі г. Мінска назіральніку кампаніі адмоўлена ў азнаямленні з заявамі і скаргамі, якія паступілі ад грамадзян.

9 ліпеня РПГА “Беларускі Хельсінскі Камітэт” атрымаў адказ на зварот у ЦВК з прапановамі аб павышэнні празрыстаці выбарчага працэсу, якія былі распрацаваныя

¹⁴ <https://www.facebook.com/photo?fbid=3059964687420837&set=pcb.3059974104086562>

аналітыкамі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” і дасланія ў ЦВК 7 ліпеня.

У сваім звароце аналітыкі кампаніі ў чарговы раз звярнулі ўвагу ЦВК на адсутнасць у ч.3 арт. 55 ВК замацавання канкрэтнага спосабу і працэдуры падліку галасоў, а таксама парадку размеркавання паўнамоцтваў і абавязкаў паміж сябрамі УВК пры падліку галасоў. У сувязі з гэтым аналітыкамі кампаніі было прапанавана прадугледзіць працэдуру, якая б адпавядала рэкамендацыям БДПЧ АБСЕ (Датэрміновыя парламенцкія выбары, 17 лістапада 2019 г.). Акрамя таго, у лісце прапаноўвалася ўрэгуляваць яшчэ шэраг працэдур выбарчага працэсу: выдача назіральнікам заверанай УВК копіі пратакола аб выніках падліку галасоў, апублікаванне ЦВК вынікаў галасавання з разбіўкай па выбарчых участках, а таксама апублікаваць усе прынятыя ЦВК пастановы.¹⁵

У адказе ЦВК за подпісам старшыні Л. Ярмошынай было адмоўлена ў урэгуляванні прапанаваных прадстаўнікамі кампаніі працэдур. У частцы замацавання канкрэтнага спосабу і працэдуры падліку галасоў было ўказана, што ў ВК і Мэтадычным дапаможніку для УВК прадугледжаны канкрэтны спосаб і працэдура падліку галасоў, адпаведна прапанаваны экспертамі кампаніі парадак падліку патрабуе ўнясення зменаў у ВК.

Варта адзначыць, што ч.3 арт. 55 ВК у частцы падліку галасоў, усталявана толькі патрабаванне падліку непасрэдна сябрамі УВК без перапынку ад атрымання выніку падліку, а таксама тое, што падлік павінен ажыццяўляцца па кожнай кандыдатуры асобна.

Такім чынам працэдура сумеснага і адначасовага падліку бюлетэняў, якую на практыцы прымяняюць сябры УВК пры падліку галасоў на ўсіх выбарах у краіне, таксама не замацаваная ў ч.3 арт. 55 ВК і Мэтадычных рэкамендацыях для УВК ці Пастановах ЦВК. Адпаведна падлік галасоў адным сябрам камісіі з дэманстрацыяй кожнага бюлетэня ўсім прысутным пры падліку галасоў не пярэчыць дзеючаму выбарчаму заканадаўству.

7 ліпеня стала вядома, што ПА АБСЕ не зможа накіраваць місію па назіранню за прэзідэнцкімі выбарамі з-за эпідэміялагічнай сітуацыі.¹⁶

¹⁵ <https://elections2020.spring96.org/be/news/98087>

¹⁶ <https://elections2020.spring96.org/be/news/98096>

